

Εμμανουήλ Περάκης

STREAM Management / eperakis@stream-eu.com

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ: ΗΘΙΚΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ Ή ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΟΦΕΛΟΣ

Σύνοψη άρθρου που δημοσιεύτηκε στο «Global Focus» του European Foundation for Management Development:

http://www.efmd.org/images/stories/efmd/globalfocus09/Issue_2_09_eperakis.pdf

Πολλές συζητήσεις πραγματοποιούνται τα τελευταία χρόνια σχετικά με την έννοια της Εταιρικής Υπευθυνότητας (ΕΥ): την φιλοσοφία μια εταιρία να στοχεύει στο κέρδος, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τον αντίκτυπο της λειτουργίας της στην κοινωνία, το περιβάλλον, την αγορά και τους εργαζομένους; την φιλοσοφία μια εταιρία να μειώνει την αρνητική επίδραση που έχει (π.χ. στο περιβάλλον) και να αυξάνει την θετική (π.χ. μέσω των προϊόντων και των υπηρεσιών).

Γιατί οι συζητήσεις για την Εταιρική Υπευθυνότητα αυξάνονται;

Οι λόγοι της εντατικοποίησης δεν είναι μόνο η αυξανόμενη πίεση των ΜΚΟ, το κλιμακούμενο ενδιαφέρον του κοινού, η ανάμειξη των κυβερνήσεων, το διερευνητικό ενδιαφέρον των επενδυτών. Καταλύτης είναι ο μετασχηματισμός προς μια παγκόσμια κοινωνία πληροφοριών και διαφάνειας: πριν μερικές δεκαετίες θα ήταν αδιανόητο μια εταιρία να «αποκαλύπτει» δημόσια πληροφορίες όπως η κατανάλωση ενέργειας, τα επίπεδα ατυχήματος, οι δομές διακυβέρνησης κτλ. Παράλληλα, εταιρικά σκάνδαλα (όπως των Worldcom, Enron, Siemens), ακόμη και η μάλλον ανεύθυνη συμπεριφορά στελεχών σε τράπεζες επενδύσεων (όπως της Lehman Brothers), ασκούν μεγαλύτερη πίεση στις υπόλοιπες εταιρίες να δείξουν ότι η υπευθυνότητα είναι «αναπόσπαστο τμήμα των διαδικασιών τους», κοινοποιώντας πληροφορίες και «εκθέτοντας» τον εαυτό τους στην κριτική της κοινωνίας.

Με τον τρόπο αυτό, οι ιδιωτικές εταιρίες γίνονται ολοένα και περισσότερο «δημόσιες»: μεταφορικά λόγω της προσπάθειάς τους να πείσουν για την εταιρική υπευθυνότητά τους και κυριολεκτικά λόγω της αποτυχίας αρκετών να αποφύγουν την εταιρική ανευθυνότητα (όπως οι πρόσφατες εθνικοποιήσεις οικονομικών οργανισμών σε όλο τον κόσμο αποδεικνύουν).

Γιατί είναι η εταιρική υπευθυνότητα σημαντική για την κοινωνία;

Η εταιρική υπευθυνότητα μπορεί να είναι σημαντικός παράγοντας κοινωνικής προόδου, καθώς:

- Σύμφωνα με το IMD, είναι παράγοντας (ίσως όχι ο σημαντικότερος) που καθορίζει το επίπεδο «ανταγωνιστικότητας» κάθε χώρας.
- Είναι κρίσιμος παράγοντας στην αξιολόγηση του «βαθμού διαφθοράς» κάθε χώρας.
- Συνδέεται στενά με την έννοια της «κοινωνικής εμπιστοσύνης», του δείκτη που απεικονίζει το επίπεδο σχέσεων εμπιστοσύνης με γείτονες, συναδέλφους, κυβέρνηση, υπηρεσίες, προϊόντα κ.λπ.

Υψηλό επίπεδο εταιρικής υπευθυνότητας υποστηρίζει μια ανταγωνιστική κοινωνία εμπιστοσύνης και συνοχής. Δεν είναι τυχαίο ότι η Δανία έχει μερικές από τις πιο προηγμένες εταιρίες σε θέματα εταιρικής υπευθυνότητας και παράλληλα την καλύτερη θέση στον «δείκτη διαφθοράς» και τον υψηλότερο «δείκτη κοινωνικής εμπιστοσύνης» (ποσοστό εμπιστοσύνης: 60%).

Είναι η εταιρική υπευθυνότητα ηθική υποχρέωση ή παράγοντας κέρδους;

Σύμφωνα με τον φιλόσοφο James G. March, υπάρχουν δύο λογικά κίνητρα για τις ενέργειές μας:

- Η λογική της συνέπειας, όπου η δράση καθοδηγείται από την προοπτική ανταμοιβής, με άλλα λόγια «κάνω κάτι, επειδή θα κερδίσω κάτι».
- Η λογική της ορθότητας, όπου οδηγός είναι η ταυτότητα μας, με άλλα λόγια «κάνω κάτι επειδή είμαι αυτός που είμαι, επειδή είναι το ορθό».

Οποιαδήποτε από τις δύο λογικές ακολουθεί μια εταιρία (ή μάλλον οι υπάλληλοί της, δεδομένου ότι είναι επικίνδυνο λάθος να αναφερόμαστε στην «εταιρική ηθική», υπονοώντας ότι οι αποφάσεις παίρνονται από ένα αόρατο όργανο, παρά από ανθρώπους), εάν το αποτέλεσμα είναι να ενσωματωθούν πρακτικές υπευθυνότητας, σαφέστατα και είναι θετικό βήμα.

Οι περισσότερες εταιρίες ακολουθούν την λογική της συνέπειας, λόγω του οφέλους που προσδοκούν:

- **Φήμη:** όλο και περισσότεροι καταναλωτές επιλέγουν προϊόντα βασισμένοι στην εικόνα της εταιρίας (συνειδητά ή ασυνείδητα). Ο βαθμός εξαρτάται από χώρα σε χώρα, αλλά για το δυτικό κόσμο είναι κατά προσέγγιση 5-10%.
- **Μείωση δαπανών:** η εξοικονόμηση φυσικών πόρων οδηγεί σε σχεδόν ανάλογη μείωση λειτουργικών δαπανών, που μπορεί κατά προσέγγιση να φθάσει (ανάλογα με τον τύπο επιχείρησης) στο 0.5-5% του κύκλου εργασιών.
- **Μείωση κινδύνου:** υπευθυνότητα σημαίνει «είμαι ένα βήμα μπροστά από τη νομοθεσία» (που συνήθως ακολουθεί ως αποτέλεσμα της κοινωνικής πίεσης και των ευρέως χρησιμοποιημένων πρακτικών).
- **Παραγωγικότητα:** όλο και περισσότερο οι εργαζόμενοι επιλέγουν την επιχείρηση βασισμένοι και στο επίπεδο της υπευθυνότητας της.
- **Σταθερότητα:** η υπευθυνότητα αυξάνει τις πιθανότητες μακροπρόθεσμης επιβίωσης μιας εταιρίας, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό, εξετάζοντας την πρόσφατη οικονομική κρίση, που αποδίδεται κατά ένα μεγάλο μέρος στην άπληστη (εάν όχι παράνομη ή ανεύθυνη) διοίκηση κάποιων εταιριών και φορέων.

Είναι όμως αρκετά αυτά τα οφέλη για να δικαιολογήσουν την απόφαση να λειτουργεί μία εταιρία υπεύθυνα; Η επιδίωξη επιχειρηματικού οφέλους από την υπεύθυνη λειτουργία είναι όχι μόνο δύσκολη, αλλά ενίοτε και ιδιαίτερα επικίνδυνη.

- Δύσκολη, επειδή μέχρι σήμερα δεν υπάρχει καμία επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη, που να αποδεικνύει σαφή σύνδεση μεταξύ υπευθυνότητας και εταιρικής απόδοσης (τουλάχιστον με τον τρόπο που οι σύγχρονες αγορές ορίζουν την επιτυχία: της τιμής της μετοχής). Σαφέστατα υπάρχουν παραδείγματα επιχειρήσεων (όπως η InterfaceFlor) που έχουν καλλιεργήσει ένα βιώσιμο σχεδιάγραμμα που βοήθησε την επιτυχία τους, αλλά δεν ψάχνουμε απομονώνουμε παραδείγματα, παρά κανόνες.

- Επικίνδυνο, επειδή τι θα συμβεί εάν μια άλλη έννοια είναι ωφελιμότερη για την εταιρία από την εταιρική υπευθυνότητα; Εάν η υπευθυνότητα φέρνει 5% περισσότερες πωλήσεις, θα πρέπει να αγνοηθεί όταν μια άλλη έννοια φέρνει 10%; Είναι η ηθική θέμα αριθμών;

Συμπερασματικά, αν και το κίνητρο για να είναι μία εταιρία υπεύθυνη είναι δευτερεύον θέμα, είναι σημαντικό για τον τρόπο που η εταιρική υπευθυνότητα γίνεται (ή όχι) αναπόσπαστο τμήμα των εταιρικών διαδικασιών.

Ακολουθώντας την λογική της ορθότητας, τα αποτελέσματα είναι πιο βιώσιμα και μακροπρόθεσμα: παρόλο που υπάρχουν σημαντικά οφέλη (που δεν αρκούν να διασφαλίσουν την επιτυχία) από το να λειτουργεί μία εταιρία υπεύθυνα, ο μακροπρόθεσμος καταλύτης πρέπει να παραμείνει ότι «αυτό είναι το σωστό να κάνουμε». Αλήθεια, θα έλεγε ποτέ κανείς σε ένα παιδί «πρέπει να γίνεις καλός άνθρωπος, επειδή έτσι θα αποκτήσεις περισσότερα χρήματα όταν μεγαλώσεις»;

Πόσο πραγματικά λειτουργούν οι εταιρίες υπεύθυνα;

Η αλήθεια είναι ότι πολλές εταιρίες εφαρμόζουν ολοένα και περισσότερο βιώσιμες πρακτικές. Ρίχνοντας όμως μια ματιά στο παγκόσμιο σύνολο, η εικόνα αλλάζει:

- Ο μέσος αριθμός γραφικών παραστάσεων σε Απολογισμούς Υπευθυνότητας είναι 15 και φωτογραφιών 42 (μελέτη του Sustainability).

- Η μέση βαθμολογία των 500 μεγαλύτερων επιχειρήσεων είναι μόλις 34% (μελέτη του Accountability).

- Η μέση βαθμολογία του τομέα Κοινωνικά Αποτελέσματα ευρωπαϊκών εταιριών που συμμετέχουν στο Ευρωπαϊκό Βραβείο Διοίκησης είναι 44%, 11% μακριά από τον δεύτερο τομέα (Αποτελέσματα Ανθρώπων), και 12% από το τρίτο (Πολιτική & Στρατηγική) (μελέτη του EFQM).

- Το μέσο επίπεδο εμπιστοσύνης του κοινού στις εταιρίες είναι μόλις πάνω από 30% (μελέτη του IMD).

Επιπλέον, σχετικές διαθέσιμες οδηγίες υπευθυνότητας (GRI, AA1000, EFQM, BITC κ.λπ.) δεν αναφέρονται καν στην ποιότητα των τελικών αποτελεσμάτων που παράγονται, παρά στην ύπαρξη πρακτικών. Η αντίστοιχη τακτική θα ήταν μια Οικονομική Έκθεση να περιλαμβάνουν τα οικονομικά αποτελέσματα ενός μόνο έτους (ή για μερικά μόνο τμήματα της εταιρίας), ή μια έκθεση πωλήσεων να παρουσιάζει αποτελέσματα χωρίς τάσεις, στόχους, συγκρίσεις. Το μόνο πρότυπο διοίκησης που ενσωματώνει συστηματικά αυτήν την πτυχή σήμερα, είναι το μοντέλο του EFQM, και αυτό μάλλον από κεκτημένη ταχύτητα, αφού ακολουθεί την ίδια λογική που χρησιμοποιείται στους άλλους 8 τομείς που εξετάζει.

Είναι επαρκής η έννοια της εταιρικής υπευθυνότητας για το μέλλον;

Η εταιρική υπευθυνότητα είναι σημαντική για την εξέλιξη, για τη βελτίωση της γενικής κατάστασης στον Κόσμο κατά 5,10 ίσως 20%. Εντούτοις, σε περιοχές όπως οι φυσικοί πόροι, η ύπαρξη τροφίμων, η διαθεσιμότητα νερού είναι ανεπαρκής. Σύμφωνα με μελέτη του WWF, υπερβαίνουμε ήδη τη χρήση φυσικών πόρων κατά 20%. Δεδομένου ότι 20% του δυτικού κόσμου χρησιμοποιεί 80% των σφαιρικών πόρων, εάν ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται κατά 50% (πριν σταθεροποιεί το 2012), αυτό σημαίνει ότι για να χρησιμοποιεί όλος ο παγκόσμιος πληθυσμός πόρους, όπως εμείς στον δυτικό κόσμο, θα χρειαζόμαστε....7.2 πλανήτες όπως τη Γη μας. Θα πρέπει λοιπόν να κινηθούμε επαναστατικά και όχι βελτιωτικά, αφού δυστυχώς η μόνη άλλη παγκόσμια διαδικασία αναδιανομής πόρων λέγεται πόλεμος (που ακολούθησε σύντομα μετά την ύφεση του 1929).

Σίγουρα οι εταιρίες θα κληθούν ολοένα και περισσότερο να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάγκη να αυξηθεί η αποδοτικότητα στην χρήση πόρων. Πιθανότατα, κάποιες εταιρίες θα δουν το θέμα αυτό σαν ευκαιρία παρά σαν απειλή (όπως ήδη κάνουν π.χ. η Grameen Bank του πεφωτισμένου Muhammad Yunus και η Αμερικάνικη InterfaceFlor), ακολουθώντας το ρητό του Καναδού μύθου του χόκεϊ επί πάγου Wayne Gretzky, ο οποίος όταν ρωτήθηκε για το μυστικό της επιτυχίας του (σκληρή δουλειά, τύχη, ταλέντο;) είπε «όλοι πάνε όπου είναι η σφαίρα, εγώ πηγαίνω εκεί όπου θα πάει».